

۱_ فرصت انسان برای استفاده از سرمایه هایش تا چه زمانی است؟

در درس قبل، به معرفی برخی از مهم‌ترین سرمایه‌های انسان برای رسیدن به هدف خلقت پرداختیم.

۱) ما برای استفاده از این سرمایه‌ها فرصت محدودی داریم. فرصتی که با مرگ انسان پایان می‌یابد.

هر انسانی که پا به عرصه وجود می‌گذارد، در یکی از مراحل زندگی، مرگ به سراغش خواهد آمد و پرونده زندگی او را در این دنیا خواهد بست؛ بنابراین انسان را از مرگ گریزی نیست.

چیستی مرگ و آینده انسان پس از آن، از پرسش‌های فراگیری است که در طول تاریخ، ذهن عموم انسان‌ها را به خود مشغول کرده است و آنان کوشیده‌اند تا به این پرسش‌های اساسی و سرنوشت‌ساز پاسخ دهند:

چه سرانجامی در انتظار انسان است؟

آیا دفتر زندگی وی با مرگ بسته می‌شود؟ یا پس از آن زندگی به شکل دیگری ادامه می‌یابد؟

در این درس، علاوه بر شناخت اصلی‌ترین دیدگاه‌ها در پاسخ به پرسش‌های بالا، به آثار اعتقاد به هر یک از آنها در زندگی می‌پردازیم.

۲_ دو دیدگاه درباره سرنوشت انسان را نام ببرید. اعتقاد به معاد _ انکار معاد

۳_ بعد جسمانی و بعد روحانی را مقایسه کنید.

■ دو دیدگاه

هنگامی که انسان چشم از این دنیا فرو می‌بندد و پرونده زندگی چندین ساله‌اش با مرگ بسته می‌شود، چه سرنوشتی در انتظار اوست؟ آیا یکباره راهی دیار فنا و نیستی می‌شود؟ اگر چنین است، پس داستان زندگی انسان پایانی اندوهناک دارد. اما اگر بعد از مرگ، جهان دیگری در کار است و آدمی با مرگ نیست و نابود نمی‌شود، در آنجا چه سرنوشتی خواهد داشت؟
درباره زندگی پس از مرگ دو دیدگاه وجود دارد :

۴_ دیدگاه پیامبران الهی و پیروان آنها درباره مرگ چیست؟

۱- اعتقاد به معاد

دقت در آیات مربوط به آفرینش انسان، نشان می‌دهد که انسان دارای دو بُعد جسمانی و روحانی است. ^۳(بُعد جسمانی مانند سایر اجسام و مواد، دائم در حال تجزیه و تحلیل است و سرانجام فرسوده و متلاشی می‌شود. در مقابل، بُعد روحانی و غیرجسمانی انسان، تجزیه و تحلیل نمی‌پذیرد، متلاشی نمی‌شود و بعد از مرگ بدن، باقی می‌ماند و آگاهی و حیات خود را از دست نمی‌دهد)
پیامبران الهی و پیروان آنها ^۴(مرگ را پایان بخش دفتر زندگی نمی‌پندارند؛ بلکه آن را غروبی برای جسم و تن انسان و طلوعی درخشان‌تر برای روح انسان می‌دانند یا پلی به حساب می‌آورند که آدمی را از یک مرحله هستی (دنیا) به هستی بالاتر (آخرت) منتقل می‌کند) در این دیدگاه دنیا تنها بخش کوچکی از زندگی انسان است و زندگی واقعی و ابدی پس از این دنیا آغاز می‌شود.

رسول خدا ﷺ در این باره می‌فرماید مفهوم: دیدگاه پیامبران الهی درباره مرگ و زندگی پس از آن برای نابودی و فنا خلق نشده‌اید، بلکه برای بقا آفریده شده‌اید و با مرگ تنها از جهانی به جهان دیگر، منتقل می‌شوید ^۵۔ باهوش‌ترین مومنان از نظر پیامبر ص چه کسانی هستند؟

از ایشان پرسیدند: باهوش‌ترین مؤمنان چه کسانی هستند؟

فرمود ^۶(آنان که فراوان به یاد مرگ‌اند و بهتر از دیگران خود را برای آن آماده می‌کنند) ^۲

^۶(در این دیدگاه، زندگی دنیوی همچون خوابی کوتاه و گذرا بوده است و زندگی حقیقی در جهان دیگر آغاز می‌شود) آن‌گونه که پیامبر ﷺ می‌فرماید:

الْأَنسَ نِيَامٌ، فَإِذَا مَاتُوا، انْتَبَهُوا

مردم [در این دنیا] در خوابند، هنگامی که

بمیرند، بیدار می‌شوند. ^۲

مفهوم اعتقاد به معاد _ افزایش شعور و آگاهی در برزخ

۱- سوره ص، آیات ۷۱ و ۷۲

۲- تصحیح الاعتقاد، شیخ مفید، ص ۲۷

۳- المحجة البيضاء، فیض کاشانی، ص ۲۴۲

۴- تنبیه الخواطر و ترهة النواظر، ورام بن ابی فراس، ج ۱، ص ۱۵۰

قرآن نیز این گونه بر کم ارزش بودن زندگی دنیوی و حقیقی بودن زندگی آخرت تأکید می کند :

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
إِلَّا لَهْوٌ وَ لَعِبٌ
وَ إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
این زندگی دنیا،
جز سرگرمی و بازی نیست
و سرای آخرت،
زندگی حقیقی است.
اگر می دانستند.^۱

مفهوم: کم ارزش بودن زندگی دنیایی و حقیقی بودن زندگی آخرت

آثار اعتقاد به معاد ۷- آثار اعتقاد به معاد را توضیح دهید.

۷) با این دیدگاه، پنجره امید و روشنایی به روی انسان باز می شود و شور و نشاط و انگیزه فعالیت و کار، زندگی را فرا می گیرد)
قرآن کریم می فرماید :

مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ^۲
مفهوم: روشنایی و امید و شور و نشاط از آثار اعتقاد به معاد

این شور و نشاط^۱ به این دلیل است که انسان می داند هیچ یک از کارهای نیک او در آن جهان بی پاداش نمی ماند) زیرا هر غمی را که از دل غمگینی پاک می کند و هر خدمتی را که به محرومی می کند و هر باری را که از دوش انسانی برمی دارد، در پیشگاه خداوند دارای اجر و مزد است. حتی اگر کسی آن را نبیند یا در آن کار موفق نشود و یا در برابر کارهایش تقدیر و تشکری از سوی دیگران صورت نگیرد، ناامید و دلسرد نمی شود^۲ زیرا می داند که خداوند او و تلاش هایش را می بیند و نیز اطمینان دارد که اگر در این مسیر ظلمی به او بشود و نتواند داد خود را از ظالمان بستاند، قطعاً در جهان دیگری خداوند آنها را به سزای اعمالشان خواهد رساند)

۱-سورة عنكبوت، آیه ۶۴

۲-سورة مائده، آیه ۶۹

۸- شور و نشاط که نتیجه اعتقاد به معاد است، ناشی از چیست؟

۱۰- از نظر انسان معتقد به معاد، چگونه آخرت زیباتر خواهد بود؟

۱۱- چرا خداپرستان حقیقی مرگ را ناگوار نمی‌دانند؟

۱۲- از نظر خداپرستان حقیقی مرگ برای چه کسانی هولناک است؟

چنین انسانی دارای انرژی فوق‌العاده و همتی خستگی‌ناپذیر می‌شود و از کار خود لذت می‌برد. (او با تلاش و توان بسیار در انجام کارهای نیک و خدمت به خلق خدا می‌کوشد و می‌داند که هرچه بیشتر در این راه گام بردارد، آخرت او زیباتر خواهد بود)

۱۷- انسان دیگر ترسی از مرگ ندارد و همواره آمادهٔ فداکاری در راه خدا است. (خداپرستان حقیقی گرچه در دنیا زندگی می‌کنند و زیبا هم زندگی می‌کنند؛ اما به آن دل نمی‌سپارند) از این رو، مرگ را ناگوار نمی‌دانند. آنان معتقدند که مرگ برای کسانی ناگوار و هولناک است (که زندگی را محدود به دنیا می‌بینند یا با کوله‌باری از گناه با آن مواجه می‌شوند) ترسیدن خداپرستان از مرگ به این معنا نیست که آنان آرزوی مرگ می‌کنند، بلکه آنان از خداوند عمر طولانی می‌خواهند (تا بتوانند در این جهان با تلاش در راه خدا و خدمت به انسان‌ها، زمینهٔ رشد خود را فراهم آورند تا بتوانند با اندوخته‌ای کامل‌تر خدا را ملاقات کنند و به درجات برتر بهشت نائل شوند).

۱۴- اعتقاد به معاد از طرف دیگر، همین عمل سبب می‌شود که دفاع از حق و مظلوم و فداکاری در راه خدا آسان‌تر شود و شجاعت به مرحلهٔ عالی آن برسد و آن‌گاه که حیات این دنیا چیزی جز تنگ و ذلت نباشد، و فداکاری در راه خدا ضروری باشد، انسان‌ها به استقبال شهادت بروند و با شهادت خود راه آزادی انسان‌ها را هموار کنند؛ از این رو، آن‌گاه که امام حسین علیه السلام در دوره‌ای ذلت و شهادت قرار گرفت، شهادت را برگزید و فرمود:

۱۵- (من مرگ را جز سعادت، و زندگی با ظالمان را جز تنگ و خواری نمی‌بینم)

امام حسین علیه السلام خطاب به یاران خود نیز فرمود:

۱۶- (مرگ چیزی نیست مگر پلی که شما را از ساحل سختی‌ها به ساحل سعادت و کرامت و بهشت‌های پهناور و نعمت‌های جاوید عبور می‌دهد) پس کدام‌یک از شما کراهت دارد که از زندان به قصر منتقل شود؟^۲

بیشتر بدانیم

پرواز عاشقانه

ای خدایی که عشق تو، قلب مرا به لرزه درمی‌آورد و روحم را به پرواز وامی‌دارد. اینک پرواز به سوی تورا برگزیده‌ام. بال‌هایم را به واسطهٔ بی‌لیاقت بودنم و به جرم گناهانم نسوزان.

۱۳- چرا خداپرستانی که از مرگ نمی‌ترسند از خدا عمر طولانی می‌خواهند؟

۱۴- چگونه فداکاری در راه خدا آسان می‌شود و انسان‌ها به استقبال شهادت می‌روند؟

۱۵- امام حسین ع با انتخاب راه شهادت چه فرمودند؟

۱۶- دیدگاه امام حسین ع درباره مرگ را توضیح دهید.

۱- بحارالانوار، مجلسی، ج ۴۴، ص ۳۸۱

۲- معانی الأخبار، شیخ صدوق، ص ۲۸۸

خدایا می‌خواهم به ملاقات تو بیایم و به ملاقات رسول تو که روح فدای او باد. ای یاری کسان، ای دریا بنده از خود بی خود شدگان. به خودت قسم که در این جهان دیگر نمی‌گنجم و منتظر رسیدن فرمان تو هستم. به خودت سوگند که در این جهان بدون تو بی‌کس و تنها و ناامیدم. همه چیزم تو، امیدم تو، هستی‌ام تو، عشقم تو. اینک کوله‌بار پر از گناه خویش را بر دوش می‌گیرم و در انتظارم تا دعوت خدایم را لبیک گویم. مبدا دعوتم نکنی! می‌خواهم این قلب شکافته شود و پیکرم متلاشی گردد تا روحم از این قفس بیرون آید و به سوی تو پرواز کند. شهادت سرمایه‌ماست. شهادت پرواز عاشقان است. شهادت اوج ایمان است.

برگزیده‌ای از دست‌نوشته‌های شهید سید محمود افتخاری

۱۷_ دیدگاه منکران معاد را توضیح دهید.

۲_ انکار معاد

گروهی وجود جهان پس از مرگ را انکار می‌کنند و با فرا رسیدن مرگ انسان و متلاشی شدن جسم او، پرونده او را برای همیشه می‌بندند. در این دیدگاه^۱ (مرگ پایان زندگی است و هر انسانی پس از مدتی زندگی در دنیا، دفتر عمرش بسته می‌شود و حیات او پایان می‌یابد و رهسپار نیستی می‌گردد)

وَ قَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا
وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ
[کافران] گفتند: زندگی و حیاتی جز همین زندگی و
حیات دنیایی ما نیست
همواره [گروهی از ما] می‌میریم و [گروهی] زنده
می‌شویم

وَ مَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ
وَ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ
إِنَّهُمْ إِلَّا يَخْطِبُونَ
و ما را فقط گذشت روزگار نابود می‌کند.
البته این سخن را از روی علم نمی‌گویند
بلکه فقط ظن و خیال آنان است.^۱

مفهوم: انکار معاد

۱۸_ افراد منکر معاد چگونه راه غفلت را در پیش می گیرند؟

آثار انکار معاد ۱۹_ آثار انکار معاد را نام ببرید.

از پیامدهای مهم این نگرش برای انسانی که بی نهایت طلب است و میل به جاودانگی دارد، این است که (می کوشد راه فراموش کردن و غفلت از مرگ را پیش بگیرد و خود را به هرکاری سرگرم سازد تا آینده تلخی را که در انتظار دارد، فراموش کند)

روشن است که این شیوه، عاقبتی جز (فرو رفتن در گرداب آلودگی ها) نخواهد داشت. اما گروهی دیگر که نمی توانند فکر مرگ را از ذهن خود بیرون برانند، (همین زندگی چندروزه نیز برایشان بی ارزش می شود؛ در نتیجه به یأس و ناامیدی دچار می شوند و شادابی و نشاط زندگی را از دست می دهند؛ از دیگران کناره می گیرند و به انواع بیماری های روحی دچار می شوند. گاهی نیز برای تسکین خود و فرار از ناراحتی، در راه هایی قدم می گذارند که روز به روز بر سرگردانی و یأس آنان می افزاید)

البته این آثار و پیامدها، گریبان (کسانی را نیز که معاد را قبول دارند، اما این قبول داشتن به ایمان و باور قلبی تبدیل نشده است، می گیرد. این افراد به دلیل فرورفتن در هوس ها، دنیا را معبود و هدف خود قرار می دهند و از یاد آخرت غافل می شوند و از این رو، زندگی و رفتار آنان به گونه ای است که تفاوتی با منکران معاد ندارد)

۲۰_ دیدگاه چه کسانی با دیدگاه منکران معاد تفاوتی ندارد؟

فعالیت کلاسی

۱- آیا گروهی که راه بی توجهی و غفلت از مرگ را پیش می گیرند، شیوه درستی را انتخاب کرده اند؟ چرا؟

۲- با دقت در جریانات و اتفاقات پیرامون خود، برخی از اعمال و رفتارهایی که ناشی از فراموشی و غفلت از آخرت است را بیان کنید.

حجم مصرف از ذخایر و منابع زمین در صدسال اخیر برابر با تمام طول عمر بشر بوده است. قرآن کریم، سرنوشت چنین کسانی را که مرگ و زندگی برتر را فراموش کرده‌اند، این گونه ترسیم می‌کند:

«آنان که دین خود را به سرگرمی و بازی گرفتند و زندگی دنیا آنان را فریفت. پس امروز آنان را از یاد ببریم. همان طور که آنان دیدار امروزشان را از یاد بردند و آیات ما را انکار می‌کردند»^۱.

- ۱_ ممکن است برحسب عادت و تقلید آخرت را پذیرفته باشند و این اعتقاد در زبان یا حداکثر در اندیشه شان مورد پذیرش باشد و قلباً به آن توجهی ندارند.
- ۲_ خیر _ اعتقاد به اعتدال و انرژی انسان را بیشتر می‌کند. (هدفمندی)

اندیشه و تحقیق

- ۱- چرا برخی از افراد با اینکه می‌گویند آخرت را قبول دارند، در زندگی خود به گونه‌ای عمل می‌کنند که گویی آخرتی در پیش نیست؟
- ۲- آیا توجه به آخرت، لزوماً بی‌توجهی به دنیا و عقب ماندگی را در پی دارد؟
- ۳- چرا منکرین معاد، مرگ را باعث نابودی آدمی می‌دانند؟ شما چه پاسخی به آنها می‌دهید؟
- ۳- یا به بعد روحانی اعتقاد ندارند یا زنده شدن بدن متلاشی شده را غیرممکن می‌دانند

رضادینت دوست، بوشر

پیشنهاد

به آثار و زندگی یکی از شهدای دفاع مقدس و یا مدافعان حرم مراجعه کنید و ببینید که آنان درباره زندگی و مرگ چگونه می‌اندیشیدند. انگیزه شهادت طلبی آنها چه بوده است؟^۲

۱- سورة اعراف، آیه ۵۱

۲- مطالعه کتاب‌هایی مانند «مجموعه قصه فرماندهان» از حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی و «خدا بود و دیگر هیچ نبود» اثر دکتر مصطفی چمران، برای آشنایی با شهدای دفاع مقدس و همچنین مطالعه کتاب‌های «شبیه خودش»، «دیدار پس از غروب»، «مدافعان حرم» و «خدا حافظ سالار» برای آشنایی با شهدای مدافع حرم پیشنهاد می‌شود.